

De diepte in op brede scholen

Brede scholen zijn opgericht met het idee dat door het samenwerken van verschillende organisaties de ontwikkeling van het kind optimaal gestimuleerd wordt. Toch is (intensieve) samenwerking binnen brede scholen geen vanzelfsprekendheid, blijkt uit een eerdere peiling door het lectoraat Morele Vorming van de Gereformeerde Hogeschool in Zwolle. Met een verkennend onderzoek heeft het lectoraat geprobeerd antwoord te geven op de kernvraag van veel schoolleiders en leerkrachten van christelijke basisscholen: Hoe ontwikkel je als brede school een gezamenlijke identiteit, zonder de eigenheid van de eigen school te verliezen?

Om antwoord te kunnen geven op deze vraag is het van belang dat helder wordt om welke 'eigenheid' het volgens de medewerkers gaat én welke 'eenheid' men voorstaat. Deze voorvragen heeft het lectoraat met ondersteuning van het Steunfonds Christelijk Onderwijs onderzocht. In dit artikel presenteren we de belangrijkste resultaten.

Eigenheid

Aan het onderzoek hebben vier brede scholen deelgenomen. We hebben ons gericht op brede scholen waarbinnen een christelijke school samenwerkt met een openbare school. Op één brede school hebben beide basisscholen deelgenomen aan het onderzoek, van de overige drie alleen de christelijke school. 'Onderzoeksmoeheid' speelde meermalen een rol bij het afzien van deelname. Twee van de deelnemende brede scholen zijn ruim twee jaar geleden tot stand gekomen, de andere twee bestaan al langer.

Alle medewerkers hebben een uitgebreide digitale vragenlijst toegestuurd gekregen met vragen rondom drie thema's:

- het 'eigene' van de eigen school of organisatie
- de relatie met partners binnen de brede school
- het 'eigene' van de brede school als geheel

De eigenheid of identiteit van de eigen school als wel van de brede school is in dit onderzoek opgevat als datgene wat door de betrokkenen als kenmerkend wordt gezien of ervaren. Daarbij is uitgegaan van een brede identiteitsopvatting, waarin het kenmerkende betrekking kan hebben op één of meer identiteitsdomeinen (pedagogisch, onderwijskundig, didactisch en/of levensbeschouwelijk).

Pedagogisch domein

Aspecten die leerkrachten in eigen woorden beschrijven als kenmerkend voor hun school, hebben veelal te maken met een bepaalde pedagogische visie of kwaliteit (zoals aandacht voor

Jeanet Oosterhuis-Stoit

Anneke Meester-van Laar

zelfontplooiing), een bepaalde manier van werken (bijvoorbeeld groepsdoorbrekend werken of samenwerken met de buurt), en/of een bepaalde schoolcultuur (bijvoorbeeld de sfeer in het team of het contact met ouders. Van slechts één schoolteam kwamen de beschrijvingen van de school grotendeels met elkaar overeen. Wanneer in de vragenlijst de keuzemogelijkheden worden ingekaderd vanuit de vier verschillende identiteitsdomeinen, blijkt dat alle leerkrachten kiezen voor kenmerken uit het pedagogische domein. Het gaat daarbij met name om aandacht voor en werken aan sociale vaardigheden en zelfstandigheid. Veel leerkrachten zijn trots op de onderwijskwaliteit op hun school. Daarnaast waarderen zij ook meer onderscheidende schoolkenmerken, zoals de rol van de school voor de buurt, de saamhorigheid in het team of de gezamenlijk gedragen verantwoordelijkheid. Toch missen ze ook dingen. Op alle scholen wensen leerkrachten beter onderhoud van de school en ruimere financiële middelen. Verder noemen ze ook de samenwerking tussen organisaties en ouders, meer nadruk op kennisontwikkeling en betere communicatie met de directie als verbeterpunten.

Zoekend

Hoewel de christelijke scholen formeel spreken over hun identiteit als een levensbeschouwelijke, blijkt het 'eigene' van de school volgens leerkrachten van pedagogische aard. De levensbeschouwelijke achtergrond van de christelijke scholen komt in slechts een enkele beschrijving van een leerkracht als kenmerk(end) naar voren.

Wanneer wordt doorgevraagd naar dit levensbeschouwelijke identiteitsdomein, blijkt dat leerkrachten zoekend zijn naar de vertaling van de 'binding met het christelijk geloof' naar de praktijk van het onderwijs. Waar de meeste leerkrachten het van belang vinden om de kinderen hierin voor te leven, hebben anderen de overtuiging dat niet alle teamleden christen hoeven te zijn.

Praktische noodzaak

De keuze om als school of organisatie deel uit te gaan maken van een brede school, is volgens de respondenten met name ingegeven door praktische noodzaak. Daarnaast worden financiële motieven en motieven met betrekking tot expertisedeling genoemd.

De onderlinge contacten worden veelal als positief beoordeeld, maar door onder andere tijdgebrek heeft men hooguit één keer per maand contact. Dit overleg is met name praktisch

georiënteerd, of gericht op expertisedeling. Medewerkers van andere organisaties worden vaak wel als collega's gezien, maar de relatie wordt anders ingevuld dan met collega's van de eigen school, omdat men zich bij de eigen school meer betrokken voelt.

Gezamenlijk pedagogisch doel

Leerkrachten vinden het moeilijker om te beschrijven wat zij kenmerkend vinden voor de brede school als geheel. De brede school wordt volgens hen het meest gekenmerkt door een bepaalde (materiële) structuur: het gebouw dat ze delen en dat mogelijkheden geeft om samen te werken en kinderen een groot aantal diensten te bieden.

In de beschrijvingen valt daarnaast op dat een deel van de leerkrachten het kenmerkend vindt voor hun brede school dat deze samengesteld is uit organisaties met een specifieke 'eigenheid', terwijl een ander deel juist de eenheid binnen de brede school typerend vindt. Wanneer zij spreken over een gedeelde identiteit in de brede school, blijft echter onduidelijk wat deze inhoudt. Wanneer in de vragenlijst de keuzemogelijkheden worden ingekaderd vanuit de vier verschillende identiteitsdomeinen, blijken pedagogische kenmerken de boventoon te voeren. Medewerkers noemen (de persoonlijke ontwikkeling van) het kind als gezamenlijk pedagogisch doel van de brede school, maar een verdere inhoudelijke toespitsing kunnen ze daar niet aan geven. Ze vinden het niettemin van groot belang om in de toekomst samen een gemeenschappelijk doel te ontwikkelen en de samenwerking te intensiveren. Dit zal hen ook helpen om zich als brede school beter te profileren, zoals zij wensen.

'Eigen-aardig'

Om antwoord te geven op de vraag 'Hoe ontwikkel je als brede school een gezamenlijke identiteit, zonder de eigenheid van de eigen school te verliezen?', is het van belang dat allereerst helder wordt welke 'eigenheid' er eigenlijk op het spel kan komen te staan: wat heb je te verliezen?

Uit de onderzoeksresultaten komt naar voren dat leerkrachten vaak uiteenlopende kenmerken noemen om de eigen school te typeren. Er lijkt dan geen sprake te zijn van gezamenlijkheid. Wat ook opvalt is dat het 'eigene' voor de leerkrachten van de christelijke scholen vooral betrekking heeft op het pedagogische en niet op het levensbeschouwelijke identiteitsdomein. Terughoudendheid ten aanzien van het versterken van de relatie met de partners wegens een mogelijk verlies van de levensbeschouwelijke eigenheid, lijkt hier dus niet aan de orde. Om meer zicht te krijgen op juist de levensbeschouwelijke eigenheid, kan het goed zijn om als schoolteam na te denken over de vraag hoe de christelijke identiteit daadwerkelijk 'eigenaardig' geleefd en beleefd kan worden. Werken binnen een brede school kan hier een handig hulpmiddel bij zijn, want in relatie met de ander ontmoet je (ook) jezelf.

Drs. I.J. Oosterhuis-Stoit en drs. A. Meester-van Laar zijn als onderzoekers verbonden aan het lectoraat Morele Vorming van de Gereformeerde Hogeschool in Zwolle.